

М. А. Поляков, к.е.н.

ORCID 0009-0003-0196-862X

e-mail: polyakovma354@ukr.net,

Класичний приватний університет,
м. Запоріжжя

ІНВЕСТИЦІЙНІ ЦІННІ ПАПЕРИ В ОПЕРАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Постановка проблеми. Останнім часом відбувається багато змін у структурі операцій комерційних банків. Саме інвестиційну діяльність варто вважати перспективним напрямком, адже зацікавленість потенційних вітчизняних та зарубіжних партнерів помітно зростає. Важливу роль у забезпеченні інвестиційної діяльності належить комерційним банкам, адже саме вони виступають посередниками у перерозподілі грошових коштів у довгостроковій перспективі. Інвестиції є підґрунтям для розвитку не лише банківської системи, а і подальших структурних перетворень в державі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних засад поняття «Інвестиційні операції комерційних банків» присвячені праці багатьох вітчизняних науковців. Серед них особливо варто виділити Ю. Іванов, В. Капран, М. Кривченко, С. Омельченко, Ю. Онищенко, О. Коваленко, А. Мороз, А. Мещеряков та Л. Лисяк.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні ролі та місця операцій комерційних банків з інвестиційними цінними паперами та проаналізувати важливість, доцільність та особливості в умовах війни.

Методи і методологія. Теоретико-методологічним підґрунтям статті є фундаментальні положення фінансово-економічної науки щодо сутності інвестицій комерційних банків, особливостей формування інвестиційного портфеля комерційного банку. Використано загальнонаукові методи дослідження, а саме: системного аналізу та синтезу, систематизації принципів, методів, інструментів, ресурсного та фінансового забезпечення інвестиційних операцій комерційних банків.

Виклад основного матеріалу. Так, Ю. Онищенко та М. Іванов визначають «інвестиційну діяльність як здійснення інвестицій

© Видавець Інститут економіки промисловості НАН України, 2024

© Видавець Академія економічних наук України, 2024

у цінні папери та передбачає процес вкладання капіталу у підприємство для одержання прибутків, що й є визначенням поняття «інвестування» [10].

Також вказаними науковцями стверджується, що «для позичальника інвестиційний кредит є джерелом інвестицій, однак для банку це різновид кредитування, який заснований на принципах цільової спрямованості, строковості, забезпеченості, платності та диференційного підходу до позичальників.

Отже, під інвестиційною діяльністю банків автори розуміють операції банків із вкладення власних та залучених фінансових ресурсів через придбання цінних паперів на фондовому ринку від свого імені з метою отримання доходу; диверсифікації активних операцій; розширення джерел отримання додаткових доходів; збереження капіталу і забезпечення його приросту на основі росту курсової вартості цінних паперів; регулювання та забезпечення ліквідності банку» [10].

Так, А. Мещеряков та Л. Лисяк визначають, що «банківські інвестиції – це кошти, вкладені на певний період у цінні папери, випущені урядом, місцевими органами влади, недержавні боргові зобов'язання, акції і облігації акціонерних товариств, похідні фінансові інструменти, деривативи та інші види цінних паперів» [7].

Дане визначення є найбільш повним, але на наш погляд, його варто доповнити, та визначити банківські інвестиції як вкладання коштів комерційних банків в об'єкти рухомого та нерухомого майна, інтелектуальні цінності та цінні папери з метою одержання прибутку.

Слід вказати, що інвестиційна діяльність комерційних банків здійснюється через розроблену та впроваджену інвестиційну політику, яка залежить від фінансового стану, рівня ліквідності та платоспроможності та інших фінансових показників. Інвестиційна політика комерційних банків розглядається як «комплекс цілеспрямованих заходів та прийнятих рішень, які визначають потребу в інвестиційних ресурсах та конкретизують пріоритетні напрямки фінансування» [7]. Грамотно розроблена інвестиційна політика комерційного банку сприяє вибору найбільш ефективного фінансового інструменту, впливає на рівень інвестиційної привабливості, інвестиційної активності та напрямкам формування інвестиційного портфеля комерційного банку.

Зрозуміло, що в результаті інвестиційної діяльності комерційних банків формується його інвестиційний портфель. Так, Л. Примостка у своїх роботах визначає, що «Інвестиційний портфель

банку це вид діяльності, який пов'язаний з інвестуванням банківських коштів на тривалий термін в такі активи як: цінні папери, нерухомість, статутні фонди підприємств тощо, ринкова вартість яких може зростати та приносити власнику дохід у вигляді процентів, дивідендів та інших прямих і непрямих доходів» [11].

Інвестиційний портфель комерційного банку може мати різні складові частини, змінювати свій склад та структуру через заміщення різних видів цінних паперів між собою в залежності від інвестиційних цілей комерційного банку та з балансуванням їх доходності та ризику. Структура портфеля цінних паперів комерційного банку представлена у таблиці.

Таблиця

Структура портфеля цінних паперів комерційного банку

Мета інвестиційного портфеля	Заходи інвестування	Складові інвестиційного портфеля
Прибуткова	Забезпечення доходу	Гнучкі короткострокові і середньострокові інвестиції, які забезпечують одержання доходу, частина з них може бути цінними паперами венчурних компаній
Приріст вартості	Капіталізація портфеля	Цінні папери, які передбачають випереджаюче зростання вартості цінних паперів. Частину з них можуть складати цінні папери високотехнологічних та інноваційних компаній
Ліквідна	Страховий резерв	Високоліквідні цінні папери, необхідні для підтримання рівня інвестиційного портфеля комерційного банку. Можуть мати невеликі доходи і мінімальну капіталізацію

Інвестиційний портфель комерційних банків в Україні структурується за інвестиціями у цінні папери та прямими банківськими інвестиціями. За визначенням Н. Ситник «банківські інвестиції у цінні папери класифікуються на наступними ознаками:

– торговий портфель цінних паперів (частина інвестиційного портфеля банку, яка включає в себе цінні папери, які були придбані для перепродажу з метою отримати прибуток внаслідок короткотермінових коливань ринкової ціни);

– портфель цінних паперів на продаж (частина інвестиційного портфеля банку, у склад якого входять цінні папери, придбані банком на короткий термін для продажу у зв'язку зі зміною відсоткових ставок, наявності альтернативних інвестицій, потреб ліквідності тощо);

– портфель цінних паперів, які утримуються до погашення (включає в себе придбані банком боргові цінні папери з фіксованим платежем та з фіксованим строком погашення);

– інвестиції в асоційовані та дочірні компанії (інвестиції в пайові цінні папери, які відносяться до довгострокових вкладень)» [14].

Водночас, на думку Ю. Онищенко та М. Іванова «інвестиційний кредит розглядається як інвестиційний ресурс, якщо він використовується для розширеного відтворення, тобто для відтворення капіталу позичальника в розширених масштабах. Тим самим сферу інвестиційного банківського кредитування становлять кредити, які вкладаються в об'єкти реального інвестування, пов'язані з відтворенням засобів виробництва, матеріально-речових цінностей, а також пов'язані з інноваціями» [10].

За визначенням А. Мороза «під інвестиційною діяльністю банків варто розуміти «операції банків із вкладання власних та залучених фінансових ресурсів шляхом придбання цінних паперів на фондовому ринку від свого імені з метою отримання доходу; диверсифікації активних операцій; розширення джерел отримання додаткових доходів; збереження капіталу і забезпечення його приросту на основі росту курсової вартості цінних паперів; регулювання та забезпечення ліквідності банку» [1].

Як показали проведені нами дослідження, ситуація в банківській інвестиційній діяльності свідчить про помірну активність, що пов'язане не лише з станом банківської системи, а і вітчизняної економіки в цілому.

Реалізація інвестиційної діяльності комерційних банків є основою довгострокового кредитування та фондових операцій. Вона позитивно впливає на зростання обсягів інвестиційних ресурсів і як наслідок є джерелом розвитку вітчизняної економіки [4].

На початку 2022 року Україна очікувала відновлення бізнесу, налагодження діяльності банківської системи після світової пандемії. Але повномасштабне вторгнення зруйнувало очікування та стало причиною масштабної політично, військової і як наслідок економічної кризи. Все це не сприяло залученню інвестиційних ресурсів в економіку та, відповідно, спричиняє нові виклики для інвесторів.

На початку війни банківська система України стикнулася із складними перешкодами, а саме зниженням доходів населення, зниженням торговельно виручки підприємствами, зростанням частки непрацюючих кредитів, масовим звільненням працівників банків через міграцію за кордон серед жінок та загальною мобілізацією серед чоловіків.

Інвестиційну діяльність комерційних банків розглядаємо в більшості випадків як вкладення коштів в цінні папери на тривалий строк, в основному, в державні облігації. За 2022 рік вкладення банків в ОВДП дещо знизилися, натомість переважно нарощувалися обсяги депозитних сертифікатів НБУ та коштів на рахунках інших банків. Разом з тим, на початок 2023 року спостерігається зростання попиту на державні цінні папери [5].

25 лютого 2022 року Постановою КМУ № 156, було прийнято рішення про здійснення державних внутрішніх запозичень в обсязі 400 млрд грн через випуск ОВДП «Військові облігації». Емісію ОВДП здійснює Міністерство фінансів України відповідно до його обов'язків, визначених Бюджетним кодексом України. Операції з обслуговування державного боргу, пов'язані з розміщенням ОВДП, їх погашенням і виплатою доходів за ними здійснює Національний банк України. НБУ також проводить депозитарну діяльність щодо таких цінних паперів. Особливості провадження такої депозитарної діяльності визначаються Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку за погодженням із НБУ [3].

Зазначимо, що банки можуть виступати не лише в якості інвестора, а й як функціональний учасник інвестиційного процесу. Співпраця банків як фінансових посередників з інвесторами щодо мобілізації фінансових ресурсів, накопичень і заощаджень населення відбувається з метою спрямування їх на фінансові ринки. Крім того, банківськими інвестиційними операціями вважається рух коштів клієнтів інвесторів, що мають інвестиційне призначення.

«Для придбання військових облігацій не потрібно доводити джерело походження коштів. Відповідно до Правління НБУ № 47 від 11 березня 2022 року, банки не здійснюють заходів із перевірки джерел походження коштів, передбачених Законом України «Про запобігання та протидію доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» та нормативно-правовими актами НБУ, у разі проведення фінансових операцій із зарахування готівкових коштів

на рахунки банків України для придбання облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації» [3].

За даними Мінфіна, з початку війни, завдяки розміщенню військових ОВДП, Україна залучила вже понад 55 млрд грн, близько \$114 млн і 176 млн євро. Для багатьох українців купівля облігацій – це спосіб не лише підтримати державу у скрутний час, але й зберегти свої заощадження.

За даними ПУМБ «банк отримав від приватних покупців заявки на купівлю військових ОВДП у гривні приблизно на 58,5 млн грн, ще майже на 1,4 млн у доларах та понад 213 тис. у євро. Корпоративні клієнти банку купили облігації на 142,5 млн грн» [16].

Високі показники продажу військових облігацій фіксують і в «Альфа-Банку, клієнти якого станом на 11 травня 2022 року придбали лише через мобільний додаток Sense приблизно 224 тисячі облігацій на суму понад 219 млн грн. А з початку випуску військових облігацій клієнти Альфа-Банку Україна сумарно придбали понад 662 тис. паперів на суму приблизно 784 млн грн. Ці кошти були спрямовані на рахунки Міністерства фінансів України для забезпечення потреб ЗСУ та безперерйного забезпечення фінансових потреб держави в умовах воєнного стану» [16].

Monobank розпочав продавати військові облігації наприкінці квітня і пропозиція мала неймовірний попит. «За 11 днів наші клієнти купили військових облігацій на 500 млн гривень» [16].

Таким чином, інвестори-фізичні особи отримують гарантований дохід від ОВДП, який не оподатковується. Оподаткування доходу інвесторів-юридичних осіб залежить від обраної системи оподаткування. Наприклад, суми доходу від ОВДП, що надійшли на рахунок юридичної особи-платника єдиного податку, підлягають оподаткуванню.

Висновки. В результаті дослідження розглянуто теоретичні підходи до трактування понять інвестиційні операції комерційних банків, інвестиційний портфель комерційних банків та інвестиційний кредит що стало підґрунтям для аналізу операцій комерційних банків з державними цінними паперами, а саме «військовими облігаціями» в період військової агресії. Виявлено збільшення обсягів розміщення військових ОВДП та кількості банків які виконують операції щодо їх реалізації.

Узагальнюючи викладене слід відзначити, що відкрита військова агресія приглушила розвиток не лише банківської системи, а і всієї економіки країни, але банки продовжують працювати та нарошувати обсяги операцій з цінними паперами.

Література

1. Банківські операції: підручник / за ред. А. М. Мороза. Київ: КНЕУ, 2008. 603 с.
2. Брежнєва-Єрмоленко О. В., Золотарьова О. В., Москаленко К. О. Детермінанти інвестиційної діяльності комерційних банків. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 19. С. 948-954. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-142>.
3. Городнюк О. Інвестиції в Україну під час війни. URL: <https://everlegal.ua/investytsiyi-v-ukrayinu-pid-chas-viyny-viyskovyi-obligatsiyi>.
4. Грищук А. М., Шарко А. Р. Теоретичні основи інвестиційної діяльності банків. *Науковий вісник НЛТУ*. 2013. № 10. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2013/23_10/190_Gry.pdf.
5. Данилишин Б. Підсумки 2022 року та завдання на 2023 рік. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/28/69552>.
6. Інвестиції в Україну під час війни: військові облигації. URL: <https://everlegal.ua/investytsiyi-v-ukrayinu-pid-chas-viyny-viyskovyi-obligatsiyi>.
7. Мещеряков А. А., Лисяк Л. В. Фінансовий менеджмент у банках: навчальний посібник. Київ, 2006. 208 с.
8. Нагорна О. В., Василенко Ю. В. Інвестиційна діяльність як особлива сфера банківської діяльності. *Ефективна економіка*. 2013. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2189>.
9. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану. Національний інститут стратегічних досліджень. 2023. Травень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiystosti-v-umovakh-voeyennoho-2023>.
10. Онищенко Ю. І., Іванов М. В. Інвестиційна діяльність банків України: законодавче забезпечення та перспективи розвитку. *Приазовський економічний вісник*. 2021. Вип. 6 (29). С. 82-87. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2021-6-15>.
11. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку: підручник. Київ, 2004. 467 с.
12. Про випуск облигацій внутрішньої державної позики «Військові облигації»: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 лютого 2022 р. № 156. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-2022-%D0%BF#Text>.
13. Скасовано майже всі обмеження на торгівлю цінними паперами. *Дебет-кредит*. 05.08.2022. URL: <https://news.dtk.ua/finance/currency-and-securities/77850-skasovani-maize-vsi-obmezennia-na-torgivliu-cinnimi-paperaми>.
14. Ситник Н. С. Банківська система: навч. посібник. Львів, 2020. 291 с.
15. Черкасова О. В. Банківська інвестиційна діяльність на вітчизняному фондовому ринку. *Підприємництво і торгівля*. 2019. Вип. 24. С. 51-58.
16. Як і де купити військові облигації. Мінфін. URL: <https://minfin.com.ua/i-nvest/articles/kak-i-gde-kupit-voennye-obligatsii/>.
17. Hutsaliuk O., Bondar Iu., Sedikova I., Filipishyna L. Economic risks of corporate management of the development of associations of joint stock companies. *Knowledge management competence for achieving competitive advantage of professional growth and development*: collective monograph. Riga: BA School of Business and Finance, 2021. P. 225-237.
18. Hutsaliuk O. M., Bondar Iu. A., Popov O. E. Forming of Investment Attractiveness and Providing of Economic Efficiency of Corporate Integration

Association. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. № 2 (68). С. 79-85. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-2\(68\)-79-85](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-2(68)-79-85).

19. Kolodinskyi S. B., Hutsaliuk O. M., Kramskyi S. O. Management of inter-firm cooperative relations for the exchange of innovations by enterprises of Ukraine. *Intellectualization of logistics and Supply Chain Management*. 2022. Vol. 15. P. 46-55. DOI: <https://doi.org/10.46783/smart-scm/2022-15-4>.

20. Гуцалюк О. М., Бондар Ю. А. Розвиток ринку фінансових послуг в умовах глобалізації. *Правове регулювання фінансових послуг: національний, європейський, глобалізаційний виміри*: матеріали науково-практичного круглого столу (м. Суми, 26 січня 2024 р.). Суми: Сумський державний університет, 2024. С. 16-20.

References

1. Moroz, A. M. (Ed.). (2008). *Bankivski operatsii* [Banking operations]. Kyiv, KNEU. 603 p. [in Ukrainian].

2. Brezhnieva-Yermolenko, O. V., Zolotarova, O. V., Moskalenko, K. O. (2018). Determinanty investytsiinoi diialnosti komertsiiynykh bankiv [Determinants of investment activity of commercial banks]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, 19, pp. 948-954. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-142> [in Ukrainian].

3. Horodniuk, O. Investytsii v Ukrainu pid chas viiny [Investments in Ukraine during the war]. Retrieved from <https://everlegal.ua/investytsiyyi-v-ukrayinu-pid-chas-viyny-viyskovi-obligatsiyyi> [in Ukrainian].

4. Hryshchuk, A. M., Sharko, A. R. (2013). Teoretychni osnovy investytsiinoi diialnosti bankiv [Theoretical foundations of investment activity of banks]. *Naukovyi visnyk NLTU – Scientific Bulletin of NLTU*, 10. Retrieved from https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2013/23_10/190_Gry.pdf [in Ukrainian].

5. Danylyshyn, B. Pidsumky 2022 roku ta zavdannia na 2023 rik [Results of 2022 and tasks for 2023]. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/28/69552> [in Ukrainian].

6. Investytsii v Ukrainu pid chas viiny: viiskovi oblihotsii [Investing in Ukraine during the war: war bonds]. Retrieved from <https://everlegal.ua/investytsiyyi-v-ukrayinu-pid-chas-viyny-viyskovi-obligatsiyyi> [in Ukrainian].

7. Meshcheriakov, A. A., Lysiak, L. V. (2006). *Finansovyi menedzhment u bankakh* [Financial Management in Banks]. Kyiv. 208 p. [in Ukrainian].

8. Nahorna, O. V., Vasylyshen, Yu. V. (2013). Investytsiina diialnist yak osoblyva sfera bankivskoi diialnosti [Investment activity as a special sphere of banking activity]. *Efektivna ekonomika*, 7. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2189> [in Ukrainian].

9. Ohliad instrumentiv pidtrymky finansovoi stiikosti v umovakh voiennoho stanu [Overview of instruments to support financial stability under martial law]. (2023). *National Institute for Strategic Studies*. Retrieved from <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiikosti-v-umovakh-voyennoho-12> [in Ukrainian].

10. Onyshchenko, Yu. I., Ivanov, M. V. (2021). Investytsiina diialnist bankiv Ukrainy: zakonodavche zabezpechennia ta perspektyvy rozvytku [Investment activity of Ukrainian banks: legislative implementation and development prospects]. *Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk – Pryazovskyi economic herald*, 6 (29), pp. 82-87. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2021-6-15> [in Ukrainian].

11. Prymostka, L. O. (2004). Finansovyi menedzhment u banku [Financial Management in a Bank]. Kyiv. 467 p. [in Ukrainian].
12. Pro vypusk oblihotsii vnutrishnoi derzhavnoi pozyky «Viiskovi oblihotsii»: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 25 liutoho 2022 r. № 156 [On the issue of domestic government loan bonds "Military Bonds": Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated February 25, 2022 No. 156]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
13. Skasovano maizhe vsi obmezhenia na torhivliu tsinnymy paperamy [Almost all restrictions on securities trading have been lifted]. (2022). *Debit-credit*, August 5. Retrieved from <https://news.dtk.ua/finance/currency-and-securities/77850-skasovani-maizhe-vsi-obmezhenia-na-torgivliu-cinnimi-paperami> [in Ukrainian].
14. Sytnyk, N. S. (2020). Bankivska systema [Banking system]. Lviv. 291 p. [in Ukrainian].
15. Cherkasova, O. V. (2019). Bankivska investytsiina diialnist na vitchyznianomu fondovomu rynku [Banking investment activity on the domestic stock market]. *Pidpriemnytstvo i torhivlia – Entrepreneurship and trade*, 24, pp. 51-58. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2019-24-07> [in Ukrainian].
16. Yak i de kupyty viiskovi oblihotsii [How and where to buy military bonds]. *Ministry of Finance*. Retrieved from <https://minfin.com.ua/ua/i-nvest/articles/kak-i-gde-kupit-voennye-obligacii/> [in Ukrainian].
14. Sytnyk, N. S. (2020). Bankivska systema [Banking system]. Lviv. 291 p. [in Ukrainian].
15. Cherkasova, O. V. (2019). Bankivska investytsiina diialnist na vitchyznianomu fondovomu rynku [Banking investment activity on the domestic stock market]. *Pidpriemnytstvo i torhivlia – Entrepreneurship and trade*, 24, pp. 51-58. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2019-24-07> [in Ukrainian].
16. Yak i de kupyty viiskovi oblihotsii [How and where to buy military bonds]. *Ministry of Finance*. Retrieved from <https://minfin.com.ua/ua/i-nvest/articles/kak-i-gde-kupit-voennye-obligacii/> [in Ukrainian].
17. Hutsaliuk, O., Bondar, Iu., Sedikova, I., Filipishyna, L. (2021). Economic risks of corporate management of the development of associations of joint stock companies. *Knowledge management competence for achieving competitive advantage of professional growth and development*: collective monograph. (pp. 225-237). Riga, BA School of Business and Finance.
18. Hutsaliuk, O. M., Bondar, Iu. A., Popov, O. E. (2022). Forming of Investment Attractiveness and Providing of Economic Efficiency of Corporate Integration Association. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 2 (68), pp. 79-85. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-2\(68\)-79-85](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-2(68)-79-85).
19. Kolodinskiy, S. B., Hutsaliuk, O. M., Kramskiy S. O. (2022). Management of inter-firm cooperative relations for the exchange of innovations by enterprises of Ukraine. *Intellectualization of logistics and Supply Chain Management*, 15, pp. 46-55. DOI: <https://doi.org/10.46783/smart-scm/2022-15-4>.
20. Hutsaliuk, O. M., Bondar, Yu. A. (2024). Rozvytok rynku finansovykh posluh v umovakh hlobalizatsii [Development of the financial services market in the context of globalization]. *Pravove rehuliuвання finansovykh posluh: natsionalnyi, yevropeiskiy, hlobalizatsiinyi vymiry* [Legal regulation of financial services: national, European, globalization dimensions]: Proceedings of the scientific and practical round table. (pp. 16-20). Sumy, Sumy State University [in Ukrainian].

Надійшла до редакції: 19.09.2024 р.
Рецензовано: 28.10.2024 р.